

Vlaamse Raad voor de Journalistiek mag mening uiten over artikels van web-journalist

Dirk Voorhoof

Een rechterlijke beschikking in kort geding legde in 2009 de Vlaamse Raad voor de Journalistiek (RvdJ, of: de Raad) verbod op een beslissing bekend te maken in een zaak waarin een niet-professionele online-journalist werd aangeklaagd wegens publicaties en handelwijzen in strijd met de journalistieke beroepsethiek. Alvorens de beslissing van de Raad in deze zaak bekend te maken moest eerst een rechtscollege zich ten gronde uitspreken over de vraag of de Raad wel bevoegd was om publiekelijk te oordelen of een ‘onafhankelijk’ journalist, naar aanleiding van uitingen op een website en online-nieuwsbrief, al dan niet de regels van de journalistieke ethiek had nageleefd. Het hof van beroep te Brussel heeft nu, vijf jaar later, geoordeeld dat de Raad zijn beslissing in deze zaak mag openbaar maken. De Raad voor de Journalistiek wordt bevoegd geacht om een opinie of mening te uiten over journalistieke handelwijzen in alle Vlaamse media, inclusief online media en journalistieke praktijken van weblogjournalisten.¹

Met een beschikking van 24 juni 2009 legde de kortgedingrechter een bom(metje) onder de Vlaamse Raad voor de Journalistiek (voortaan: de Raad).² Een journalist die aanvoerde geen lid te zijn van enige mediaredactie of vereniging van journalisten verzette zich tegen de behandeling van een klacht die tegen hem was ingediend. Volgens de geïnviseerde journalist was de Raad onbevoegd om uitspraak te doen over zijn journalistieke handelwijze en kon hij niet aan het “tuchtrecht” van de Raad onderwerpen worden. Hij vorderde een dringende rechterlijke tussenkomst om te voorkomen de beslissing openbaar te maken, tot de rechter ten gronde over de bevoegdheid van de Raad in dit geschil uitspraak deed.

De Raad werd effectief tijdelijk verbod opgelegd om de beslissing bekend te maken via de website van de Raad (www.rvdj.be) of via het vakblad *De Journalist*, of op enige andere wijze. Bij niet naleving van het rechterlijk verbod riskeerde de Raad een dwangsom te moeten betalen van 5.000 euro per inbreuk met een maximum van 50.000 euro.

Klacht tegen weblogjournalist

Aan de basis van dit geschil ligt de behandeling bij de Raad voor de Journalistiek van een klacht tegen Verbeeck, hoofdredacteur van een website en van een online-nieuwsbrief, waarin een reeks artikels verschenen die klaagster beschuldigden van oplichting

¹ De rapportering over het arrest van het hof van beroep te Brussel in de zaak Verbeeck verscheen eerder ook in *De Juristenkrant* 2015/302. Dit is een voor *Mediaforum* aangepaste en bijgewerkte versie.

² Zie ook D. Voorhoof, “Vlaamse Raad voor de Journalistiek de mond gesnoerd”, *Mediaforum* 2009/7-8, 302. Voor een grondiger situering van de werking van de Vlaamse Raad voor de Journalistiek, zie ook D. Voorhoof en P. Valcke, *Handboek Mediarecht*, Larcier, Brussel, 2014, 689-723.

en sociale fraude. Omdat Verbeeck tijdens de behandeling van de zaak de indruk kreeg dat de Raad de klacht tegen hem wegens onbetamelijke journalistiek gegrond zou verklaren, stapte hij naar de rechter en vroeg hij een verbod tot publieke bekendmaking van de nakende uitspraak. In essentie maakte Verbeeck bezwaar tegen het feit dat de Raad hem publiekelijk kon terechtwijzen wegens een ongeoorloofde journalistieke handelswijze, terwijl hij niet eens lid was van de VZW Raad voor de Journalistiek, noch van enige journalistenvereniging. De Raad had vroeger Verbeeck al eens op de vingers getikt, wegens vermenging van zijn journalistieke uitingen met persoonlijke belangen en wegens inbreuken op het respect voor privacy van individuele personen. Om een nieuwe publieke terechtwijzing te voorkomen, vroeg Verbeeck, toen in 2009, aan de kort gedingrechter om de uitspraak van de Raad stil te houden.

De kortgedingrechter vond dat Verbeeck pertinente bezwaren aanvoerde en dat de Raad ogenschijnlijk niet bevoegd was om publiekelijk te oordelen over de journalistieke handelswijzen van Verbeeck. De statuten van de Raad zijn immers “niet tegenstelbaar” aan Verbeeck. De rechter merkte ook op dat er geen wettelijk kader is waarbinnen deze statuten zijn opgesteld. Dat Verbeeck journalistieke activiteiten uitoefent, geeft de Raad nog niet de bevoegdheid om uitspraken te doen over zijn journalistieke handelswijzen. Volgens de rechter had Verbeeck minstens “een schijn van recht om de bevoegdheid van de Raad te betwisten”.

Raad voor de Journalistiek (bijna) van zijn sokkel getild

Het rechterlijk verbod tot openbaarmaking van een uitspraak van de Raad dreigde verregaande gevolgen te hebben voor de werking van de Raad, omdat precies de openbaarmaking van de beslissingen essentieel is om voor de sector van media en journalistiek de krijtlijnen uit te tekenen van wat de Raad beschouwt als geoorloofde of onbetamelijke journalistieke praktijken. De beschikking van de kortgedingrechter leek de bevoegdheid van de Raad te willen inperken tot de professionele journalistiek en leek evenmin rekening te willen houden met recente ontwikkelingen in verband met zelfregulering en journalistiek waarop werd op aangedrongen door verschillende maatschappelijke sectoren en door internationale instanties. Zowel de samenstelling van de Raad, bestaande uit journalisten, vertegenwoordigers van mediabedrijven en externe leden, als de tegensprekelijke procedure en de openbaarmaking van de gemotiveerde beslissingen hebben bewezen een interessante bijdrage te leveren aan het debat over journalistieke ethiek in Vlaanderen. De Raad veroordeelt overigens ook niet, geeft geen blaam of waarschuwing, maar volstaat met de vaststelling of een bepaalde journalistieke handelswijze, publicatie of uitzending al dan niet in overeenstemming is met de basisprincipes van journalistieke ethiek. Op die basis beslist de Raad of een klacht gegrond is of niet.

Hof van beroep erkent expressievrijheid van de Raad

Het hof van beroep van Brussel heeft in een arrest van 28 oktober 2014 de zaak beslecht in het voordeel van de Raad.³ Voor de ruime bevoegdheid van de Vlaamse Raad voor de Journalistiek om uitspraken te doen over journalistieke beroepsethiek vindt het hof steun in artikel 10 EVRM. Dit artikel waarborgt eenieders expressievrijheid: inmenging in die vrijheid is slechts toegelaten als daartoe een dwingende sociale

³ Brussel (1e kamer, burgerlijke zaken) 28 oktober 2014, Erik Verbeeck t. VZW Vereniging van de Raad voor de Journalistiek, rolno. 2010/AR/2200 en Beslissing van de Raad voor de Journalistiek, Rita Wuyts t. Erik Verbeeck, 9 juli 2009 (openbaar gemaakt op 17 november 2014), www.rvdj.be.

noodzaak bestaat in een democratische samenleving. En die dwingende noodzaak is er duidelijk niet. Sterker, het arrest beklemtoont dat de Raad voor de Journalistiek als taak heeft om de journalistieke beroepsethiek te stimuleren en beroepsethische richtlijnen te formuleren voor de journalistieke praktijk “en dit op informatieve wijze”. Omdat het platform van de Raad voor de Journalistiek een goede journalistiek beoogt, beantwoordt een beperking van de vrijheid van meningsuiting van de Raad niet aan een dwingende sociale noodwendigheid, “zelfs indien de goede naam van appellant (nog) in het gedrang zou komen”. Volgens het arrest valt de bestreden beslissing van de Raad onder het recht op vrije meningsuiting en is er geen reden tot inperking ervan. Het gaat immers om “een opinie/mening over de handelwijze van een journalist in de uitoefening van zijn beroep, waarbij uitgegaan wordt van objectieve feiten - die kunnen getoetst worden – en rekening wordt gehouden met de bestaande deontologische normen”. Beklemtoond wordt dat de Raad geen “oordeel” velt, want dit zou veronderstellen “dat de Raad sancties zou opleggen wat in deze niet het geval is”. Het arrest benadrukt ook nog dat het feit dat Verbeeck geen beroepsjournalist is en geen lid zou zijn van een journalistenvereniging “niet relevant is”. Volgens het arrest beschikt de Raad over een fundamenteel recht zijn mening weer te geven over de journalistieke kwaliteit van de artikels van Verbeeck. Het feit dat de Raad niet bij wet is opgericht is evenmin relevant: “Eenieder heeft het recht zich te verenigen (..) en de leden van een vereniging genieten evenzeer van een recht op vrije meningsuiting”.

Het arrest eindigt met een algemene overweging die als een opsteker kan gelden voor de Raad voor de Journalistiek. Het hof wijst immers op “het belang dat de Raad voor de Journalistiek vertegenwoordigt in de mediawereld voor wat de naleving van de beroepsethiek van journalisten betreft en de druk die er bestaat vanuit Europees niveau om desbetreffend zelfregulerend op te treden”. Vanuit die optiek zou een beperking van het recht van meningsuiting van de Raad zoals gevorderd door Verbeeck, neerkomen op een niet-evenredige inmenging in het door artikel 10 EVRM gewaarborgde fundamenteel recht om een opinie te formuleren en te verspreiden.

Kort nadat het arrest van 28 oktober 2014 de vordering van Verbeeck ten gronde heeft afgewezen, heeft de Raad de gewraakte beslissing van 9 juli 2009 in de zaak *Wuyts t. Verbeeck* openbaar gemaakt. In die beslissing stelt de Raad een gebrek aan onpartijdigheid vast in een reeks artikels in een online nieuwsbrief, alsook het teveel door elkaar laten lopen van de weergave van feiten en commentaar, met vooral een gebrek aan respect voor de individuele waardigheid en een “ernstige schending van de privacy” van klagster.

Het belang van journalistieke zelfregulering

In een persmededeling is door de Raad voor de Journalistiek beklemtoond dat het belang van de uitspraak van het hof van beroep moeilijk kan overschat worden. Het hof wijst immers op “de rol en het belang van de Raad voor de Journalistiek inzake zelfregulering en bevestigt het recht van de Raad om een mening te formuleren én te verspreiden over journalistieke handelwijzen en journalistieke producten, ongeacht het statuut van het medium of de journalist”.

Dat de Raad naar aanleiding van concrete cases opiniërend invulling kan geven aan de basisprincipes inzake journalistieke beroepsethiek is en blijft dus de essentiële bestaansreden van de Raad voor de Journalistiek. De journalist die zich onheus behandeld voelt door de Raad kan achteraf naar de rechter stappen om zich te beklagen over

een onzorgvuldige of onrechtmatige behandeling. De poging om de Raad (preventief) het zwijgen op te leggen is niet enkel een verkrampde reactie, het is duidelijk ook een brug te ver omdat het de negatie inhoudt van het meest fundamentele principe van de journalistiek, nl. de vrijheid van meningsuiting.

Dirk Voorhoof doceert mediarecht aan de Universiteit Gent en is lid van het Human Right Centre en het Center for Journalism Studies. Hij is ook lid van de Vlaamse Regulator voor de Media en redactielid van Mediaforum.